

SỬ DỤNG PHẾ, PHỤ PHẨM NÔNG NGHIỆP ĐỂ TÁI TẠO SẢN XUẤT VÀ HẠN CHẾ Ô NHIỄM MÔI TRƯỜNG

■ Trí Dũng

Quá trình sản xuất nông nghiệp đã tạo ra một khối lượng lớn phế, phụ phẩm nông nghiệp, nếu không được quản lý chặt chẽ sẽ vừa gây lãng phí một nguồn tài nguyên lớn chất hữu cơ để tái tạo sản xuất nông nghiệp, vừa gây ra ô nhiễm môi trường và làm tăng phát thải khí nhà kính.

Sơ bộ thống kê cho thấy, tổng khối lượng phế, phụ phẩm trong sản xuất nông nghiệp hàng năm ở tỉnh ta là khoảng 2,3 triệu tấn từ các loại nông, lâm, thủy hải sản các loại sau thu hoạch và chế biến được loại thải ra, trong đó có khoảng 1,2 triệu tấn phế, phụ phẩm nông sản sau thu hoạch từ cây trồng, từ quá trình chế biến nông sản của ngành trồng trọt; 0,8 triệu tấn phân gia súc, gia cầm từ ngành chăn nuôi; 0,2 triệu tấn từ ngành lâm nghiệp và

khoảng 0,1 triệu tấn từ ngành thủy sản. Những con số này cho thấy tiềm năng giá trị của phế, phụ phẩm nông nghiệp rất lớn, cần được khai thác để đưa vào sử dụng tái tạo sản xuất nông nghiệp theo hướng nông nghiệp tuần hoàn, đồng thời hạn chế ô nhiễm môi trường và làm giảm phát thải khí nhà kính. Theo tính toán của Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn (NN&PTNT), lượng khí thải từ sản xuất nông nghiệp chiếm trên 15% tổng lượng phát thải. Lượng phát thải dự kiến, nếu không có biện pháp can thiệp sẽ lên tới khoảng 120 triệu tấn CO₂ vào năm 2030, trong đó có

tới một nửa xuất phát từ ngành lúa gạo. Nhằm phát huy giá trị của các nguồn phế, phụ phẩm trong nông nghiệp, Chính phủ đã ban hành Nghị định số 109/2018/NĐ-CP ngày 29/8/2018 về nông nghiệp hữu cơ và Quyết định số 855/QĐ-TTg ngày 23/6/2020 phê duyệt Đề án phát triển nông nghiệp hữu cơ giai đoạn 2020-2030 với mục tiêu phát triển nền nông nghiệp hữu cơ có giá trị gia tăng cao, bền vững, thân thiện với môi trường sinh thái, gắn với kinh tế nông nghiệp tuần hoàn, phục vụ tiêu dùng trong tỉnh, trong nước và tham gia xuất khẩu. Chính phủ Việt Nam cũng đã cam kết mạnh mẽ tại Hội nghị thượng đỉnh về biến đổi khí hậu của Liên Hợp Quốc lần thứ 26 (COP26) với mức phát thải ròng bằng 0 vào năm 2050, giảm thải khí metan 30% vào năm 2030 và đây chính là thách thức đối với ngành lúa gạo nói riêng và với ngành nông nghiệp nói chung.

Thời gian qua, nhờ chủ trương Đảng và Nhà nước, cùng với sự phát triển khoa học - công nghệ, đã bắt đầu có sự chuyển biến tích cực về việc sử dụng phế, phụ phẩm trong nông nghiệp và nó đang dần trở thành nguồn tài nguyên đầu vào quan trọng đối với sản xuất nông nghiệp. Các phế, phụ phẩm trong trồng trọt được dùng sản xuất viên nén, còn công nghiệp, phát điện sinh khối, làm đệm lót sinh học chăn nuôi, phân bón hữu cơ... Chất thải chăn nuôi được quản lý bằng nhiều cách, bao gồm ủ phân compost, xử lý bằng sản phẩm vi sinh vật, công trình khí sinh học và sử dụng làm phân bón hữu cơ cho cây trồng. Các loại bột thịt xương, bột thịt, bột gia cầm, bột lông vũ và mỡ động vật là

các sản phẩm chính của ngành chế biến, các phụ phẩm giết mổ cũng được vận dụng để sản xuất thức ăn chăn nuôi... Khoảng 90% phụ phẩm chế biến thủy hải sản được thu gom, chế biến thành các sản phẩm có giá trị cao như collagen hay một số thực phẩm ăn liền...

Hiện nay đã có một số mô hình áp dụng nguyên lý kinh tế tuần hoàn gắn với tăng trưởng xanh, sử dụng phế, phụ phẩm trong nông, lâm, thủy sản là nguồn tài nguyên tái tạo như một số hợp tác xã nông nghiệp và hộ nông dân đã xử lý rơm rạ tại đồng sau khi thu hoạch lúa bằng chế phẩm sinh học để làm phân bón thay vì mua phân NPK. Gần đây ở vùng lúa Yên Thành đã bắt đầu hình thành thị trường mua bán rơm lúa giữa nông dân với các doanh nghiệp, các chủ trang trại chăn nuôi gia súc, gia cầm, làm nấm, làm vườn... với giá trị từ 2.000-2.500 đồng/kg. Trong lĩnh vực thủy sản đã có nhiều công ty chế biến thức ăn chăn nuôi, như Công ty CP Sao Mai, Công ty CP Việt Nam Food (VNF), Công ty CP Thức ăn chăn nuôi Con heo vàng... đã đầu tư máy móc, công nghệ hiện đại để chế biến từ phế, phụ phẩm thủy sản thành bột cá làm nguyên liệu cho thức ăn chăn nuôi. Trong lĩnh vực lâm nghiệp, mỗi năm Nghệ An sản xuất hàng vạn m³ gỗ tròn, thải ra hàng ngàn tấn vỏ, cành, lá. Các phế, phụ phẩm này có thể dùng để ép viên nén, còn công nghiệp, phát điện sinh khối, làm đệm lót sinh học trong chăn nuôi, làm phân hữu cơ...

Tuy nhiên, việc sử dụng, chế biến phế, phụ phẩm nông nghiệp hiện nay chưa đồng bộ, kém hiệu quả, còn lãng phí rất nhiều, chưa tạo ra những sản phẩm có giá trị gia tăng cao và chưa xây dựng được thương hiệu trên thị trường. Hàng năm, phần sinh khối phế, phụ phẩm từ các cây trồng chính như lúa, ngô, mía, sắn, rau củ các loại... có thể cung cấp tương đương 0,5-0,6 triệu tấn hữu cơ, 0,25 triệu tấn đạm urê, 0,032 triệu tấn kali sulfat và 0,043 triệu tấn supe lân. Đây được coi là con số không nhỏ bù đắp lại dinh dưỡng cho đất để sử dụng cho cây trồng trong canh tác nông nghiệp. Nhưng, thật đáng tiếc, các phần dinh dưỡng này vừa

Xử lý phế phụ phẩm nông nghiệp thành phân bón hữu cơ

qua gần như bị bỏ phí và chưa có cơ chế khuyến khích để tái sử dụng. Trong ngành chăn nuôi, mới chỉ sử dụng được 35-40% chất thải để sản xuất phân bón hữu cơ bón cho cây trồng, số còn lại đang bị bỏ phí, chưa được sử dụng để cung cấp nguyên liệu đầu vào cho trồng trọt, chăn nuôi theo chuỗi liên kết tuần hoàn. Để phế, phụ phẩm trong nông nghiệp thực sự là một nguồn tài nguyên quý giá được tái tạo sử dụng vào sản xuất nông nghiệp và để hạn chế gây ô nhiễm môi trường, chúng tôi đề xuất một số giải pháp như sau:

Một: Cả trước mắt và lâu dài, UBND tỉnh cần có kế hoạch giao cho các Sở, ngành NN&PTNT, KH&CN và có sự tham gia của Hội nông dân tỉnh tiến hành tập huấn kỹ thuật hướng dẫn nông dân về nội dung tận dụng hết các phế, phụ phẩm trong nông nghiệp để làm phân bón hữu cơ phục vụ sản xuất nông nghiệp.

Hai: Khuyến khích các doanh nghiệp chế biến nông, lâm, thủy hải sản (mía đường, sắn, gỗ, hải sản, thức ăn chăn

nuôi...) và các trang trại chăn nuôi trâu, bò, lợn, gà, vịt... tận dụng triệt để các phế, phụ phẩm trong quá trình sản xuất để chế biến thành các sản phẩm như: phân bón hữu cơ cho cây trồng, làm nấm, làm thức ăn chăn nuôi, làm đệm lót sinh học, sản xuất cồn công nghiệp, phát điện sinh khối, làm viên nén... tất cả sẽ hình thành một chu kỳ khép kín theo chuỗi giá trị tuần hoàn, vừa phục vụ sản xuất nông nghiệp, vừa hạn chế ô nhiễm môi trường.

Ba: Ngành nông nghiệp cần giao nhiệm vụ cho Trung tâm Khuyến nông khuyến ngư xây dựng nhiều mô hình về nông nghiệp tốt (Viet GAP), nông nghiệp hữu cơ, nông nghiệp tuần hoàn bằng hình thức gắn với hộ gia đình, trang trại để kết hợp trồng trọt - chăn nuôi - thủy sản thành một chu kỳ tuần hoàn khép kín.

Bốn: Tỉnh cần có chính sách khuyến khích hỗ trợ theo chuỗi giá trị tuần hoàn, vừa nâng cao ý nghĩa của chuỗi giá trị sản xuất nông nghiệp tuần hoàn, vừa đẩy nhanh phong trào ứng dụng tiến bộ khoa học kỹ thuật mới vào sản xuất nông nghiệp và hạn chế ô nhiễm môi trường.

Năm: Hàng năm tỉnh cần tổ chức hội nghị đánh giá và khen thưởng những tổ chức, cá nhân thực hiện tốt, có hiệu quả chương trình sử dụng phế, phụ phẩm nông nghiệp để tái sản xuất và hạn chế ô nhiễm môi trường trên địa bàn toàn tỉnh./.